

Качула С. В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Університету митної справи та фінансів

Kachula S. V.
Candidate of science in Economics (PhD),
Associate Professor, Department of Finance
University of Customs and Finance

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Анотація. У роботі розглянуто актуальні питання становлення та розвитку інституту пенсійного страхування в Україні. Визначено роль та основні функції інституту пенсійного страхування у системі соціального забезпечення. Досліджено особливості пенсійного страхування в Україні. Обґрунтована необхідність подальшого використання сучасних підходів до формування інституту пенсійного страхування у процесі реформування системи соціального забезпечення в Україні.

Ключові слова: соціальне страхування, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування, недержавні пенсійні фонди, інститут пенсійного страхування.

Вступ та постановка проблеми. В умовах реформування державних фінансів особливо гостро стоїть питання становлення інституту пенсійного страхування як невід'ємного складника соціального розвитку. Завдання першого етапу пенсійної реформи – побудувати таку систему пенсійного страхування, яка могла б швидко й якісно підвищити рівень життя соціально вразливих верств населення й яка б водночас не гальмувала розвиток економіки і спонукала до соціального розвитку суспільства. Вирішити це завдання можна тільки шляхом забезпечення фінансової стабільності та надійності солідарної пенсійної системи, що дасть змогу підготувати підґрунтя для наступних етапів реформи: впровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування та забезпечення функціонування системи добровільного накопичувального страхування. Сьогодні важливим завданням наукового дослідження є вивчення формування та ефективного функціонування інституту пенсійного страхування, визначення напрямів удосконалення його діяльності в напрямі соціального розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження вдосконалення соціального страхування у цілому та реформування інституту пенсійного страхування зокрема здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені: О. Кириленко та В. Толуб'як [6], Л. Лисяк [9], Б. Надточій [4], В. Роїк [2], І. Чугунов та О. Насібова [5], Р. Голцман і Р. Гінц [7] та ін.

Разом із тим питання формування інституту пенсійного страхування, його ролі та функцій у соціальному розвитку суспільства потребує більш глибокого науково-теоретичного дослідження.

Метою даної роботи є дослідження процесу формування інституту пенсійного страхування у системі соціального страхування в умовах реформування в Україні.

Результати дослідження.

Одним із завдань фінансової політики держави у системі забезпечення соціального розвитку суспільства є формування інститутів соціального страхування. Соціальне страхування – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності,

втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1]. Це визначення підкреслює складність та системність інституту соціального страхування, наявність великої кількості його функціональних підсистем. У цілому соціальне страхування є одним зі складників соціального захисту громадян, яке охоплює соціальне забезпечення та соціальну допомогу. У кожній країні формується своя система відповідних інститутів та інституцій системи соціального страхування, що відповідає як рівню розвитку країни, так і ступеню соціальної захищеності її громадян.

Відлік формування інституту соціального страхування розпочався у Німеччині, де впродовж 1883–1889 рр. за ініціативи Отто фон Бісмарка було прийнято цілу низку законів щодо соціального страхування робітників. Практичні ідеї політики Бісмарка поширилися спочатку на території Західної Європи, а потім у всьому світі. Причому кожна країна адаптувала їх під свої національні потреби та можливості, тому сформувалися такі моделі соціального страхування [2]:

1) Модель Бісмарка. Соціальне страхування, організоване за цією моделлю, засноване на професійно-трудовій соціальній солідарності. Завдяки цьому воно відрізняється високою надійністю надання якісної медичної та реабілітаційної допомоги, високим рівнем страхових виплат (пенсій та допомог), демократичністю управління та прозорістю фінансових потоків. Товариства взаємного страхування діють на основі самоврядування, самофінансування і некомерційного господарювання під державним контролем. Така модель соціального страхування передбачає покриття дефіциту коштів шляхом утворення необхідних резервів і перестраховування ризиків.

2) Модель Беверіджа. Це концептуальна основа англійської системи соціального страхування, що стала доктриною соціальної солідарності, адже поєднала в собі заходи держави, що забезпечують гарантований рівень соціального захисту та переваги соціального страхування. Головна відмінність цієї моделі полягає у тривірневому типі соціального захисту, що закріплює за державою обов'язок надання базових гарантій соціального захисту всього населення, за роботодавцем – соціальне (професійне) страху-

вання найманих працівників (у якому часткову участь приймає працівник), а за працівником – додаткове особисте страхування. Це стосується закону про державну службу охорони здоров'я, програми страхування у зв'язку з нещасним випадком на виробництві, пенсійного страхування.

3) Соціалістична модель (радянська модель) організації соціального страхування, яка базувалася на класовій соціальній солідарності і не покладала на застрахованих ніяких зобов'язань по відношенню до конкретного виду страхування. Застрахованим надавалися лише певні права, наприклад на пенсійне забезпечення по інвалідності або в разі втрати годувальника. Більшу частину страхового тягаря несли підприємства, які не мали ніяких прав на розпорядження фінансовими ресурсами соціального страхування. Ставши інструментом перерозподільної політики держави і перетворившись на соціальне забезпечення, страховий захист повернувся, по суті, до далекого від досконалості першоджерела соціального страхування – організованої взаємодопомоги, яка набула загальнодержавного характеру. Величезний недолік соціалістичної моделі соціального страхування (а по суті, забезпечення) – втрата зв'язку між особистою відповідальністю (у вигляді обов'язкової сплати внесків) і правом на отримання допомог і пенсій.

Днем започаткування державного соціального страхування на території України (у складі царської Росії) вважають 2 червня 1903 р., коли введено «Правила о вознаграждении потерпевших вследствие несчастных случаев рабочих и служащих, а равно членов их семейств в предприятиях фабрично-заводской, горной и горнозаводской промышленности» [3]. У царській Росії (отже, й на теренах України в її складі) формування окремих компонентів інституту соціального страхування відбувалося переважно за зразком Німеччини. Як і в Німеччині, поштовхом до прийняття законів про соціальне страхування стала необхідність створення гарантій соціальної захищеності робітників. Так, у 1910 р. прийнято законодавчий акт, згідно з яким передбачалося призначення пенсій робітникам гірничих заводів і копалень за рахунок роботодавців, якщо їх було визнано винними в пошкодженні здоров'я робітника. Тобто до 1917 р. соціальне забезпечення людей похилого віку будувалося не на основі врахування віку, а на підставі втрати працездатності та настання інвалідності.

Незважаючи на те що більшість країн Європи ще з кінця XIX ст. почала запроваджувати соціальне страхування у зв'язку з настанням похилого віку, в Україні випадок настання старості до 1929 р. не включався до сфери соціального страхування. Лише в 1932 р. після обстеження робітників, які виходили на пенсію по інвалідності у зв'язку з утратою працездатності, воно було розповсюджено на робітників усіх галузей народного господарства. Законодавчо встановлений пенсійний вік – 55 років для жінок і 60 років для чоловіків – діяв із 1932 р. та залишався незмінним доволі тривалий час [4]. Таким чином, система пенсійного забезпечення як підсистема більш широкого поняття – пенсійного захисту формувалася як невід'ємний складник соціального страхування населення.

Передумовами створення централізованих механізмів пенсійного захисту населення стали, насамперед, індустріалізація, міграція, демографічні зміни. З'являються та трансформуються методи, форми, способи фінансування пенсійного захисту населення, що супроводжується створенням відповідного фінансового механізму системи пенсійного забезпечення [5]. Колектив учених відзначає, що пенсійне забезпечення – це комплекс інститутів, відносин та фінансових механізмів, за допомогою яких здійснюються формування фінансових ресурсів та створення

відповідних умов для їх розподілу серед непрацездатного населення (пенсіонерів), при цьому форми і методи пенсійного забезпечення формуються у результаті здійснення пенсійної політики як складника соціальної та фінансово-економічної політики держави й реалізуються через механізм пенсійного страхування [6].

Реалізація механізму пенсійного страхування передбачає страхове відшкодування (пенсійні виплати) у разі постійної непрацездатності особи. З липня 2003 р. пенсійне страхування регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який у подальшому багато разів змінювався та доповнювався (останні зміни відбулися у лютому 2018 р.).

Слід зазначити, що сучасні процеси реформування пенсійного забезпечення не відбуваються виключно в нашій країні, останнє десятиліття воно охопило країни Європи та світу, що пов'язано із загостренням соціальних викликів, зокрема несприятливими демографічними змінами в умовах необхідності відновлення економічної динаміки [7].

Складна демографічна ситуація в Україні, зниження народжуваності, скорочення кількості населення працездатного віку, загальна тенденція старіння населення, а також безробіття, інфляційні процеси та інші чинники прискорили потребу в активному розгортанні процесу реформування пенсійної системи. Зазначені чинники негативно впливають не лише на соціальний розвиток, а й на економічне зростання країни, тому потребують переорієнтації державної фінансової політики, посилення її дієвості. Так, згідно з офіційними статистичними даними, на одного пенсіонера сьогодні припадає лише один працівник, який регулярно сплачує внески до ПФУ. В Україні проживають 26 млн. громадян віком від 18 до 60 років, а страхові пенсійні внески до 1 жовтня 2017 р. сплачували лише за 10,5 млн. осіб та ще за 1,5 млн. сплачує держава. Станом на 1 листопада 2017 р. кількість застрахованих осіб становила 12 971,3 тис. Отже, тільки за 75% зайнятого населення роботодавці та держава сплачують внески. Тобто 25% осіб працездатного віку, а це близько чотирьох мільйонів, не сплачує ЄСВ [8].

Фактично реформа пенсійної системи в Україні розпочалася у 1998 р. з визначеної концепції пенсійної реформи, в основу якої було покладено моделі пенсійного забезпечення, запропоновані Світовим банком у 1994 р. [9], однак системні заходи не здійснювалися, а інститут пенсійного страхування знаходився довгий час у зародковому стані.

У 2004 р. в Україні розпочалося більш активне впровадження пенсійної реформи, якою передбачалося запровадження трирівневої пенсійної системи:

- перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності й субсидування, а також здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду України (ПФУ);

- другий рівень – накопичувальна система державного пенсійного страхування, що передбачає накопичення частини обов'язкових внесків з відсотка від заробітної плати працівника в єдиному Накопичувальному фонді та їх обліку на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян;

- третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян і роботодавців у формуванні пенсійних нагромаджень [10].

Однак майже до кінця 2017 р. пенсійна реформа була недієвою: на першому рівні власні фінансові потоки ПФУ були не в змозі забезпечити його повноцінне функціону-

вання, а фінансовий механізм накопичувальної системи державного пенсійного страхування (другий рівень) узагалі не запрацював. Незважаючи на наявність формального інституту недержавного пенсійного страхування, внаслідок стійкої недовіри населення до різних фондів частка пенсійних внесків у недержавні пенсійні фонди (третій рівень) залишалася незначною, тому постало питання про формування дієвого інституту пенсійного страхування, який би став невід'ємним складником соціального розвитку суспільства, отже, призвів до появи нових суспільних відносин, інститутів, норм і цінностей.

Роль інституту пенсійного страхування у системі соціального захисту населення постійно зростає. За офіційними даними, у 2018 р. ПФУ здійснювалася виплата пенсій 11,3 млн. громадян, у I півріччі 2018 р. призначено 166,8 тис. нових пенсій, перераховано пенсій 2,9 млн. осіб відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та призначено пенсії за особливі заслуги перед Україною 4,6 тис. осіб [11]. Вагомість інституту пенсійного страхування визначається його функціями. Цей інститут значною мірою визначає характер перерозподілу частини ресурсів суспільства між економічними агентами, які досягли певного віку, визначеного законодавством, та здійснювали соціальні внески. Адаптація соціально вразливих членів суспільства до інституційного середовища та необхідність їх соціального захисту в ранг основних, на нашу думку, висуває як основні соціальну та адаптаційну функції інституту пенсійного страхування.

Перший етап пенсійної реформи в Україні, що розпочався з 1 жовтня 2017 р., передбачав реформування солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування [10]. Головна роль у цьому процесі належить такій інституції, як Пенсійний фонд України (ПФУ), що здійснює формування і реалізацію державної політики у сфері пенсійного страхування, забезпечує збирання та акумулювання страхових внесків, облік осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, фінансування потреб пенсійного забезпечення населення, здійснює контроль над цільовим використанням коштів. Із 2017 р. відбулися зміни в механізмі формування бюджету ПФУ, що стосуються розподілу єдиного соціального внеску (ЄСВ). Так, із суми ЄСВ 22%, що сплачуються роботодавцем, у бюджет ПФУ на пенсійне страхування розподіляється 82,52%. Однак і цих коштів виявилось недостатньо, і нині покриття дефіциту бюджету ПФУ здійснюється за рахунок коштів державного бюджету (табл. 1).

Як свідчать дані табл. 1, стрімке зростання дефіциту ПФУ розпочалося з 2009 р. в умовах розгортання фінансово-економічної кризи: дефіцит бюджету зріс на 27,4 млрд. грн. порівняно з 2007 р. та на 23,8 млрд. грн. порівняно з 2008 р. (у якому дефіцит бюджету ПФУ становив 6 млрд. грн.). У подальші роки (2011–2013) відбувалося повільне зниження дефіциту ПФУ. У 2014 р. дефіцит ПФУ

мав найнижче значення порівняно з попередніми роками (починаючи з 2010 р.), а в 2015 р. відбулося його стрибкоподібне зростання. При цьому, за офіційними даними Державної казначейської служби України, сума покриття дефіциту ПФУ з державного бюджету коливалася від 26,6 млрд. грн. у 2010 р. до 14,7 млрд. грн. у 2014 р. Слід зазначити, що в 2018 р. порівняно з відповідним періодом 2017 р. власні доходи ПФУ зросли на 22,4 млрд. грн. (або на 30,7%), що пов'язано зі зростанням темпів росту фонду оплати праці, розміру мінімальної заробітної плати, частковою легалізацією заробітної плати.

У ВВП дефіцит ПФУ мав упродовж 2009–2014 рр. стійку тенденцію до зниження. Так, якщо в 2009 р. частка дефіциту ПФУ у ВВП становила 3,3%, то в 2010 р. – 3,2%, у 2011 р. – 2,3%, а в 2014 р. – 1%. Поряд із різким зростанням дефіциту ПФУ в 2015 р. значно зросла і його частка у ВВП – у 4,8 рази порівняно з 2014 р. У 2016 р. частка дефіциту ПФУ у ВВП була найбільшою за весь досліджуваний період – 5,9%. За прогнозними розрахунками, у 2018 р. і дефіцит ПФУ, і його частка у ВВП знизяться, що, ймовірно, є наслідком розпочатої 1 жовтня 2017 р. реформи пенсійної системи, яка впроваджена в повному обсязі з 1 січня 2018 р.

Вагомою причиною дефіцитності бюджету ПФУ є заборгованість зі сплати ЄСВ. Динаміка надходження суми ЄСВ, розподіленої на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, представлена в табл. 2.

Таблиця 2

Надходження суми єдиного внеску, розподіленого на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

Рік	Надходження суми ЄСВ, млрд. грн.		% виконання
	план	факт	
2011	143,6	136,6	94,4
2012	159,1	154,0	96,8
2013	164,3	162,6	99,0
2014	160,5	159,5	99,3
2015	168,1	165,4	98,4
2016	105,1	107,1	101,7
2017	156,4	154,3	98,7
2018*	208,3	-	-

* Прогнозовані показники.

Джерело: складено за [13]

Дані табл. 2 свідчать, що за період 2011–2017 рр. лише в 2016 р. відсоток виконання зі сплати суми соціального внеску було перевиконано на 1,7%. В інші роки планові показники по надходженнях були невиконані в інтервалі 0,7% (2011 р.) – 5,6% (2014 р.).

Здійснювана пенсійна реформа в Україні передусім повинна бути спрямована на подолання дефіциту ПФУ та зниження сум покриття дефіциту із державного бюджету.

Таблиця 1

Дефіцит Пенсійного фонду України та його покриття за рахунок коштів державного бюджету

Показники	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Дефіцит ПФУ, млрд. грн.	0,016	2,4	29,8	34,5	30,1	27,2	22,1	15,7	94,8	140,2	141,3	97,4
% у ВВП	3,7	0,3	3,3	3,2	2,3	1,9	1,5	1,0	4,8	5,9	4,7	3,0
Сума покриття дефіциту із державного бюджету, млрд. грн.	0,016	2,4	13,8	26,6	17,8	15,3	21,8	14,7	94,8	142,6	141,3	97,4

2018 р. – прогнозовані показники.

Джерело: складено за [11; 12]

Завдання першого етапу пенсійної реформи 2017 р. – реформування солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та підготовка поступового переходу до другого етапу – запровадження другого рівня пенсійної системи (загальнообов'язкового накопичувального страхування) і водночас удосконалення третього рівня системи пенсійного забезпечення (добровільного накопичувального страхування).

Однак запровадження другого рівня пенсійної системи, яке планувалося з 1 січня 2017 р., не відбулося внаслідок гальмування процесу законодавчого регламентування його функціонування. Механізм впровадження другого пенсійного рівня визначено у проекті закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування [13]. Насамперед це стосується фінансових аспектів: «Запровадити з 01.07.2018 обов'язкову сплату до накопичувальної системи пенсійного страхування страхових внесків застрахованими особами, яким на вказану дату виповниться не більше 35 років. Для осіб старше 35 років на вищевказану дату та які не досягли пенсійного віку, визначеного статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», передбачено право добровільної участі у накопичувальній системі пенсійного страхування» [13]. Але на кінець липня поточного року цей документ усе ще очікує розгляду у Верховній Раді України. Законодавчо встановлена дата впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування – 1 січня 2019 р., але для цього необхідна чітка і повна нормативно-правова основа формування та функціонування інституту пенсійного страхування.

Таким чином, сьогодні важливим є вдосконалення в Україні формальних інститутів пенсійного страхування для повноцінного його функціонування. Так, правове регулювання умов пенсійного забезпечення деяких категорій громадян в Україні здійснюється окремими законодавчими актами, тому пропозиція багатьох учених щодо прийняття Пенсійного кодексу України є своєчасною та нагальною необхідною. При цьому запровадження змін у законодавстві має бути здійснено на основі відповідних фінансових розрахунків та широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення. Важливим також є формування прогресивних неформальних інститутів як невід'ємної компоненти реформування пенсійної системи країни. Серед найбільш необхідних і важливих із них, які сприятимуть реформуванню пенсійного забезпечення населення в Україні, слід назвати інститут довіри. Це особливо важливо, адже в сучасних умовах для України розвиток інституту недержавного пенсійного страхування є необхідною умовою диверсифікації джерел фінансових ресурсів у системі соціального захисту. Водночас реальне повноцінне функціонування цього інституту гальмується, насамперед, сформованою у суспільстві недовірою населення до недержавних фондів фінансових ресурсів [10].

Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ, станом на 31.03.2018 недержавні

пенсійні фонди (НПФ) зареєстровано у восьми регіонах України (рис. 1).

Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 44, або 71,0% від загальної кількості зареєстрованих НПФ. Кількість НПФ на 31.03.2018 становить 62 фонди, що недостатньо з урахуванням кількості потенційних клієнтів. НПФ розташовані лише в семи областях України та м. Києві. Загальна кількість учасників НПФ зростає. Так, станом на 31.03.2016 кількість учасників НПФ становила 830,2 тис. осіб, на 31.03.2017 – 836,2 тис. осіб, а станом на 31.03.2018 – 843,2 тис. осіб. Але якщо порівнювати із загальною кількістю пенсіонерів (на 01.07.2018 – 11 441,4 тис. осіб), то частка учасників НПФ становить лише 7,4%.

Пенсійне забезпечення перебуває під впливом державної пенсійної політики, напрями, форми і зміст якої значною мірою залежать від рівня розвитку країни, співвідношення соціальних інтересів, мотивації та політичної волі уряду, а також свідомої активності громадян. Пенсійна система в трансформаційний період повинна бути динамічною та адекватною до змін інституційного середовища, створювати ефективний механізм фінансового забезпечення населення. Водночас інституційне середовище України сьогодні є незрілим, адже в суспільстві не сформовано низку важливих інститутів, що не дає змоги повною мірою впровадити всі рівні пенсійної системи [10].

Висновки. У процесі формування інституту пенсійного страхування в Україні наявна асиметрія між формальними та неформальними інститутами. Це додатково гальмує процеси формування інституту пенсійного страхування як невід'ємної компоненти соціального розвитку суспільства. Вагомим для України в процесі утвердження механізму пенсійного страхування є формування інституту довіри та низки інших неформальних інститутів. Успішне формування інституту пенсійного страхування в Україні та вдосконалення інституційного середовища призведуть до поступової появи нових суспільних відносин, інститутів, норм та цінностей, адекватних цивілізованому суспільству.

Інститут пенсійного страхування в Україні формується як на основі досвіду розвинених країн світу, так і на власному досвіді, що є позитивним та, ймовірно, сприятиме уникненню помилок державної фінансової політики у процесі його становлення та розвитку, що є перспективою подальших досліджень.

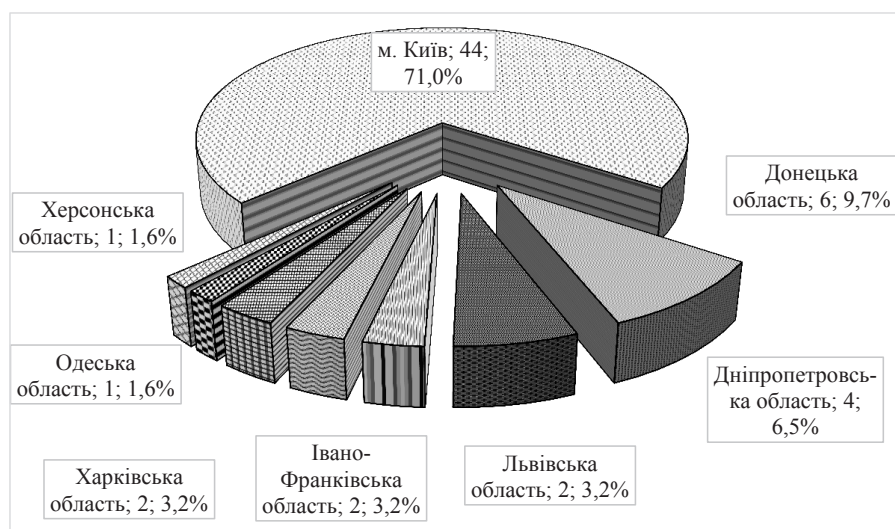

Рис. 1. Територіальний розподіл НПФ (шт., %) [14]

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР / База даних «Законодавство України»; ВР України. Дата оновлення: 11.08.2013. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80/ed20131017> (дата звернення: 16 липня 2018 р.).
2. Ройк В.Д. Модели социального страхования: ретроспективный и сопоставительный анализ. Человек и труд. 2004. № 11. С. 29–33.
3. Історія виникнення і розвитку соціального страхування / Фонд соціального страхування України: офіційний сайт. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/947780> (дата звернення: 5 липня 2018 р.).
4. Надточій Б.О. Пенсійне страхування в Україні: історичний аспект. Соціальний захист. 2000. № 3. С. 54–58.
5. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Еволюція фінансового механізму пенсійного забезпечення. Вісник КНТЕУ. 2012. № 3. С. 45–54.
6. Соціальне страхування: підручник / за ред. О.П. Кириленко та В.С. Толуб'яка. Тернопіль: Екон. думка, 2016. 516 с.
7. Holzmann R., Hinz R. Old-Age Income Support in the 21st Century: An International Perspective on Pension Systems and Reform. DOI: <https://doi.org/10.1596/0-8213-6040-X> (дата звернення: 3 липня 2018 р.).
8. Пенсійна реформа / Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/pensijna-reforma> (дата звернення: 2 липня 2018 р.).
9. Про Основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні: Указ Президента України від 13 квітня 1998 року № 291/98. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/291/98> (дата звернення: 3 липня 2018 р.).
10. Лисяк Л.В. Роль державного бюджету у зміцненні доходів Пенсійного фонду України. Вісник Дніпропетровського університету. 2016. Вип. 10(2). С. 38–45.
11. Звіти про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2007–2017 рр. / Пенсійний фонд України: офіційна сторінка веб-порталу. URL: <http://www.pfu.gov.ua/category/informatsiya/byudzhet/arhiv-zvitnist-byudzhet/> (дата звернення: 2 липня 2018 р.).
12. Дефіцит бюджету Пенсійного фонду України / Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/deficit/pension/> (дата звернення: 20 липня 2018 р.).
13. Проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62218 (дата звернення: 24 липня 2018 р.).
14. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2018. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/OsnPokazn/NPF_I_kv%202018.pdf (дата звернення: 24 липня 2018 р.).

**ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТИТУТА ПЕНСИОННОГО СТРАХОВАНИЯ
В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УКРАИНЕ**

Аннотация. В статье рассмотрены актуальные вопросы становления и развития института пенсионного страхования в Украине. Определены роль и основные функции института пенсионного страхования в системе социального обеспечения. Исследованы особенности пенсионного страхования в Украине. Обоснована необходимость дальнейшего использования прогрессивных подходов к формированию института пенсионного страхования в процессе реформирования системы социального обеспечения в Украине.

Ключевые слова: социальное обеспечение, социальное страхование, пенсионное обеспечение, пенсионное страхование, негосударственные пенсионные фонды, институт пенсионного страхования.

**FORMATION OF THE PENSION INSURANCE INSTITUTE
IN THE SOCIAL SECURITY SYSTEM IN UKRAINE**

Summary. The paper considers topical issues of the formation and development of the pension insurance institute in Ukraine. The role and basic functions of the pension insurance institution in the social security system are determined. The features of pension insurance in Ukraine are investigated. The necessity of further use of modern progressive approaches for the formation of the pension insurance institution in the process of reforming the social security system in Ukraine is substantiated.

Key words: social insurance, pension provision, pension insurance, non-state pension funds, pension insurance institution.